Psykolog TIDNINGEN Debatt

Vuxna får inte förneka mobbningen i skolorna

- Kampen mot mobbning är inte en fråga om vad man anser sig ha tid med, kunska p om eller resurser till. Det är en absolut skyldighet, skriver psykolog Christer Olsson som varnar att skolmassakrer även kan inträffa i Sverige.

Tiotusentals barn går varje dag till skolan fyllda av oro och ångest, andra låtsas vara sjuka för att slippa bli retade, hotade eller slagna på vägen till skolan, på skolgården eller i korridorerna. Barn som mobbas tillbringar mycket tid med att tänka ut sätt att komma undan sina plågoandar och får inte så mycket energi över till skolarbetet. Sportlov, helger, studiedagar och andra skolfria dagar innebär också för många elever att skoldagarnas helvete fortsätter genom att plågarna använder elektronisk mobbning, som inte är beroende av tid och plats, utan når sitt offer när och i stort sett var som helst. Hemmet är ingen skyddad zon.

Mobbning är för offret en fråga om psykiskt liv eller död och får ibland fysiska konsekvenser genom att mobboffer inte orkar leva utan begår självmord. Vi har också under de senaste åren sett fruktansvärda skolmassakrer till exempel i Tusby och Kauhajoki i Finland, Winnenden i Tyskland, Columbine High School i Colorado, Virgina Tech i Blacksburg, USA, där utstötta, kränkta, före detta mobbade elever, har skjutit ihjäl skolkamrater och skolpersonal, för att sedan ta sina egna liv.

KAN EN SKOLMASSAKER hända i Sverige? Ja, tyvärr tror jag det. Det som hittills har skonat oss, är enligt min uppfattning, våra restriktiva vapenlagar.

Jag har i över 40 år arbetat med vålds och mobbningsfrågor på olika sätt; som anställd av skolor på fältet i praktiskt arbete, som föreläsare för föräldrar, skolpersonal och andra professionella barn och ungdomsarbetare jämte elever landet runt. På grund av den erfarenheten, och via mina kontakter med mängder av mobbade elever och deras föräldrar, har jag sett utvecklingen. Därför menar jag, att om inte skolor, föräldrar, polis, socialtjänst och övriga som har med barn och ungdomsarbete att göra, i samarbete med elever prioriterar, intensifierar och fördjupar det förebyggande arbetet mot våld och mobbning så är inte frågan, om det kan hända en skolmassaker i Sverige, utan när.

Mobbningen får inte trivialiseras och slätas över av vuxna, den får inte bagatelliseras, förträngas eller förnekas.

Många av de barn som mobbar kan inte bryta sitt beteendemönster utan tar det med sig in i vuxenlivet där de får problem med relationer till andra människor. Risken är stor att de behandlar sina egna barn illa. De får svårt att behålla ett arbete och hamnar oftare i missbruk och fängelse.

Man kan sällan identifiera en mobbare genom hur mobbaren ser ut, men däremot avslöjar de sig alltid genom sitt handlande. De kan sina repliker och rörelser; ofta övar de in sina roller hemma. Ibland inspireras de av filmer de sett, av lekar de leker, av kompisar, skolan och den kultur som omger dem.

DET FINNS FYRA TYPER av mobbning; verbal, fysisk, social och numera elektronisk. Var och en av dem kan ensam slå tillräckligt hårt, men ofta kombineras de till en kraftfullare attack. Mobbning är en medveten, avsiktlig och övervägd fientlig handling som avser att skada, hota och skrämma.

Man kan alltid avslöja mobbning genom följande fyra kännetecken.

1. **Maktobalans**
När flera personer gaddar ihop sig mot en enda är denna obalans uppenbar. Syskonrivalitet är inte mobbning, och det är inte heller bråk mellan två jämnstarka barn som behöver lösa en konflikt.

2. **Avsikt att skada**

Mobbaren avser att orsaka sitt offer fysisk eller känslomässig smärta. Han/hon förväntar sig att det han/hon gör ska göra ont och njuter av att bevittna smärtan.

3. **Hot om fortsatt våld**
Både mobbaren och mobbarens offer vet att mobbningen kan och förmodligen också kommer att upprepas. Det som skedde var inte avsett som en engångshändelse. När mobbningen får fortgå utan hinder tillkommer skräckvälde.

4. **Skräckvälde**
Mobbning är systematiskt våld som används för att skrämma och dominera. Den skräck som mobbningen skapar hos offret är inte bara en väg till målet. Den är ett mål i sig.

SKOLHUVUDMÄN, oftast kommuner, kan sedan den 1 april 2006, genom barn- och elevombudet på skolinspektionen, BEO, åläggas att betala skadestånd till mobbade elever om skolans personal inte motarbetat mobbningen tillräckligt.

Men mobbaren då, vilket ansvar kan utkrävas, av henne/honom?

Det finns mobbning som saknar lagrum i brottsbalken. Exempelvis utfrysning, som är lika allvarlig som all annan mobbning. Skolor måste genom sina likabehandlingsplaner självklart göra sitt yttersta för att aktivt förebygga och akut behandla också utfrysning. Men det mesta av den mobbning och annat kränkande beteende som sker inom skolans värld är ett brott och har sitt speciella lagrum i brottsbalken.

Därför måste skolan genom rektor omedelbart polisanmäla mobbning som till exempel, våld, misshandel, olaga tvång, ofredande, olaga hot, sexuellt ofredande, bötning, olika former av elektronisk mobbning med mera.

Tyvärr sker inte detta med inneboende automatik av alla rektorer. Kanske är man rädd för att skolan skall få någon sorts stämpel på sig som ”mobbningsskola”. I stället är det tvärtom. Den skola som anmäler och försöker hålla rent växer i anseende.

SKOLAN FÅR INTE BLI en arena där handlingar som aldrig tillåts ute i samhället får ske utan polisanmälan.

Om eleverna som mobbar har fyllt 15 år är de straffmyndiga och anmälan leder till polisförhör, rättegång och dom. Har eleverna inte fyllt 15 år överlämnas ärendet efter polissamtal till sociala myndigheter.

När polisanmälan är gjord börjar skolans personals egentliga arbete, genom att likabehandlingsplanen sjösätts. Jag ska i denna artikel inte beskriva hur en likabehandlingsplan ska se ut, bara påminna om, att den ska utvärderas varje år, förankras hos all personal, föräldrar och elever och självklart genomsyra all verksamhet i skolan.

Den rektor som på sin skola prioriterar någon annan uppgift före kampen mot våld och mobbning, är enligt min mening inte bara på fel plats här i livet, utan dessutom en riskfaktor när det gäller våra elevers trygghet och säkerhet och bör snarast fråntas sin skolledartjänst.
Kampen mot mobbning är inte en fråga om vad man anser sig ha tid med, lust för, kunskap om eller resurser till. Det är en absolut skyldighet!

CHRISTER OLSSON
Psykolog, Ljungskile
Publicerad 2010-03-18